

Izradili: Zef Dedaj; Anita Sutaj; Bulinë Gashi; Merita Fetahu

Mogućnosti i izazovi izvoza na tržište EU: *Poseban fokus na proizvode životinjskog porekla*

O ideji ukratko

Problem

Iako se životinjski proizvodi smatraju prilično ključnim u pregovorima o SSP-u i uživaju nultu carinu, nažalost, proizvođači životinjskih proizvoda sa Kosova nisu mogli izvoziti takve proizvode jer Kosovo nije prihvatljiva zemlja za EU za izvoz životinjskih proizvoda. Mnogo puta je izvoznici meda, jogurta, mesa i drugih životinjskih proizvoda odbijen ulazak u zemlje EU ili čak tranzit zbog Uredbe EU 605/2010.

Rešenje

Evidentna su nova kretanja, npr. 9. jula 2020. godine, Evropska unija objavljenom odlukom L 220/5 obaveštava o uključivanju Kosova na listu zemalja sa pravom izvoza proizvoda životinjskog porekla u zemlje Evropske unije. Direkcija za zdravlje i sigurnost hrane DG SANTE ovime zvanično smatra Agenciju za hranu i veterinu Republike Kosovo ugovornim partnerom.

Koraci

Država može izvoziti hranu životinjskog porekla u EU samo ako je od Komisije dobila odobrenje za planove ostataka koje svake godine podnosi Komisiji za različite životinjske vrste od interesa. To znači da Kosovo ima pravo da podnese do 31. marta svaki novi zahtev za izvoz novih životinjskih proizvoda koji udovoljavaju EU standardima.

Teškoće pri izvozu životinjskih proizvoda na tržište EU

Sigurnost hrane je vitalno pitanje za Evropsku uniju, posebno od pokretanja Bele knjige o sigurnosti hrane 2000. godine, preduzeta je značajna revizija zakona o sigurnosti hrane zasnovana na sveobuhvatnoj strategiji sigurnosti hrane. Integrisani pristup EU sigurnosti hrane ima za cilj osigurati visok nivo sigurnosti hrane, zdravlja životinja, dobrobiti životinja i zdravlja biljaka u EU. Posebno zakonodavstvo štiti potrošače od izlaganja potencijalno štetnim ostacima veterinarskih lekova, pesticida i zagađivača životne sredine u hrani životinjskog porekla. Država može izvoziti hranu životinjskog porekla u EU samo ako je od Komisije dobila odobrenje za planove ostataka koje svake godine podnosi Komisiji za različite životinjske vrste od interesa¹. Izvozna situacija na Kosovu i dalje ostaje izazovna. Uprkos postojećim trgovinskim sporazumima (CEFTA, SAA, FTA sa Turskom), Kosovo se i dalje suočava sa velikim negativnim trgovinskim bilansom uz godišnji trgovinski deficit koji iznosi preko 3,1 milijarde evra u 2019. godini, što odražava nizak nivo konkurencije na domaćem i stranom tržištu i nedostatak raznolikosti proizvoda. Da bi pristupili tržištima proizvoda visoke vrednosti, proizvođači na Kosovu moraju biti u mogućnosti da ispune međunarodne standarde hrane i da osiguraju da je hrana bezbedna. Pitanje izvoza mesa i drugih proizvoda životinjskog

¹Direktiva 96/23/EZ:

<https://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:1996L0023:20090807:EN:PDF>

porekla smatra se prilično ključnim u pregovorima o SSP-u između Evropske unije i Kosova. Ovi proizvodi, iako su u fazi pregovora, takođe uživaju nultu carinu (osim nekih od njih predviđenih dozvoljenim kvotama). U vezi sa tim, čini se da je SSP dao doprinos diverzifikaciji trgovine. Međutim, nakon što je stupio na snagu, između Kosova i EU trgovalo se novim poljoprivrednim proizvodima; nažalost, proizvođači životinjskih proizvoda sa Kosova nisu mogli da iskoriste ove izvozne preferencije u EU. Uprkos važećem zakonodavstvu, proizvodi od mesa i proizvodi životinjskog porekla uopšte nisu izvoženi u EU. U vezi sa uredbom komisije br. 206/2010 iz marta o utvrđivanju spiska trećih zemalja, teritorija ili njihovih delova koji su ovlašćeni za unošenje određenih životinja i svežeg mesa u EU i zahteva za veterinarskim sertifikatima, Kosovo nije bila zemlja koja ispunjava uslove za izvoz određenih životinjskih proizvoda i svežeg mesa, uključujući pčelinji vosak. Na primer, mnogo puta je izvoznici meda, jogurta, mesa i drugih životinjskih proizvoda odbijen ulazak u zemlje EU ili čak tranzit kroz EU, pa su bili prisiljeni da se vrate natrag, s razlogom što Kosovo nije deo Uredbe 2011/163 o robi životinjskog porekla, kao i Uredbe EU 605/2010 o mlečnim proizvodima. Kao što je predviđeno uredbom, uvedena su sledeća dva argumenta:

1. Neuključivanje Kosova koje je trenutno pod međunarodnom upravom u skladu sa Rezolucijom 1244 Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija od 10. juna 1999.
2. Srbija ne uključuje Kosovo koje je trenutno pod međunarodnom upravom u skladu sa Rezolucijom 1244 Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija od 10. juna 1999.

Tabela 1 u nastavku prikazuje izvoz nekih poljoprivrednih proizvoda i promene pre nego što SSP stupi na snagu i povećanu vrednost izvoza nakon što SSP stupi na snagu, ali ono što se može primetiti u tabeli 1 je da živi proizvodi životinjskog porekla ostaju nula u pravcu izvoza pre i nakon SSP-a.

Tabela 1: Izvoz poljoprivrednih i životinjskih proizvoda u EU tokom godina

Sektor poljoprivrednih proizvoda	2015	2016	2017	2018	2019	↓↑, 2019/18	↓↑, 2019/15
Žive životinje	0	0	0	0	0	0	0
Proizvodi od povrća	4,569	4,699	10,195	12,334	12,516	1.5%	174.0%
Jestiva ulja	0	7	3	4	21	449.7%	0
Prehrambeni napici i duvan	5,961	7,204	9,878	8,554	8,995	5.2%	50.9%
Ukupno	10,530	11,910	20,077	20,892	21,532	3.1%	104.5%

Izvor: proračuni autora na osnovu ASK-a

Kao što je prikazano u tabeli 1, u pogledu poljoprivrednog izvoza, značajna povećanja javljaju se nakon stupanja na snagu SSP-a. Biljni proizvodi i industrijski prehrambeni proizvodi i pića ostaju značajan potencijal za povećanje nivoa izvoza. Nažalost, smatra se da izvoz mesa i drugih proizvoda životinjskog porekla ne postoji. S obzirom na ovo, može se zaključiti da SSP nije doneo očekivane rezultate za izvoznike životinjskih proizvoda i nije pomogao snižavanju negativnog trgovinskog bilansa.

Nova dešavanja

Dana 9. jula 2020. u službenom listu ² Dana 9. jula 2020. godine, u službenom glasniku Evropske unije L 220/5, objavljena je odluka o uključivanju Kosova na listu trećih zemalja sa pravom izvoza prehrambenih proizvoda životinjskog porekla u zemlje Evropske unije. Pozivajući se na ugovor o funkcionisanju Evropske unije, direktiva Saveta 2002/99/EZ od 16. decembra 2002. o utvrđivanju pravila o zdravlju životinja koja uređuje proizvodnju, preradu, distribuciju i prezentaciju proizvoda životinjskog porekla za prehranu ljudi za uvoz pošiljke u EU na osnovu Odluke 2007/777 / EZ, Evropska komisija utvrđuje listu trećih zemalja iz kojih roba može ući u EU. Nakon zahteva 3Kosovo je prvi put uključeno na listu zemlje izvoznice za životinjske proizvode. Prema tački⁴ ove odluke, Kosovo je konačno dozvoljeno samo za proizvode koji su dobijeni od živine i uzgojene pernate divljači (osim ratitisa) koji

su podvrgnuti posebnom tretmanu „C“ ili „D“, po ovlašćenju i dostavljanju relevantnih informacija. Kosovo je posebno dalo garancije u vezi sa živinarskim sirovinama poreklom ili iz država članica ili iz trećih zemalja kojima je odobren izvoz takve sirovine u Uniju i u pogledu tretmana kojem će ovi proizvodi biti podvrgnuti. Iako se u skladu sa tačkom 7. zahtevi za veterinarskim sertifikatima ipak ne odnose na meso živine poreklom iz države članice ili koje udovoljava zdravstvenim zahtevima životinja za uvoz u Uniju utvrđenim Uredbom (EZ) br. 798/2008 i koji se moraju podvrgnuti jednom od specifičnih tretmana utvrđenih Odlukom 2007/777 / EZ. Kosovska agencija za hranu i veterinu (AHV) radi usklađenosti sa kontrolnim kriterijumima u skladu sa pravilima EU, revidirana je od strane stručnjaka koje je poslala Komisija EU, kako bi se procenili agencijski kontrolni sistemi koji se koriste nad proizvodima od

živinskog mesa namenjenim izvozu u EU. AHV je nakon procene dobio pozitivan rezultat da je, kao državno telo, ispunilo sve uslove da garantuje bezbednost proizvoda proizvedenih na Kosovu za fabrike koje se prijavljuju za izvoz u EU. Ova odluka ohrabruje sve proizvođače hrane koji ciljaju tržište EU. Evropska komisija, odnosno Direkcija za zdravlje i sigurnost hrane DG SANTE, od sada službeno smatra Agenciju za hranu i veterinu Republike Kosovo ugovornim partnerom. Izvoz poljoprivrednih proizvoda u EU beleži stalni rast, godinu dana nakon stupanja na snagu SSP-a, što pokazuje da je sporazum pozitivno uticao na izvoz poljoprivrednih proizvoda. Uvoz poljoprivrednih proizvoda takođe je zabeležio pozitivan trend; rast je započeo iste godine kada je SSP stupio na snagu. Treba napomenuti da Kosovo ima pravo da podnese bilo koji novi zahtev za izvoz novih životinjskih proizvoda koji ispunjavaju EU standarde.

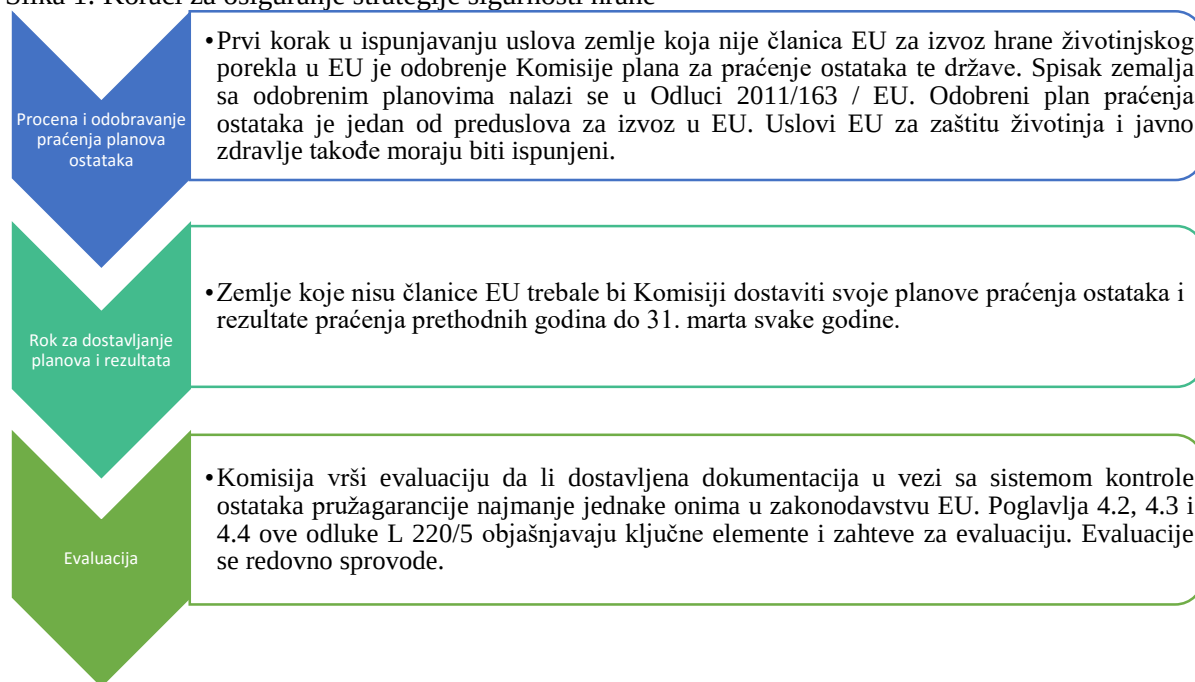
²<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L:2020:220:FULL&from=EN>

⁴<http://www.auv-ks.net/sq/aktivitete/kosova-arrine>

Preostali izazovi i koraci koje treba preduzeti

Izvoznici poreklom sa Kosova za proizvodnju mesa i drugih proizvoda životinjskog porekla moraju ispuniti međunarodne standarde koji su predviđeni zakonskim propisima u ovoj oblasti, kao što su međunarodni standardi kvaliteta; mikrobiološki kriterijumi, zdravlje životinja mora biti potvrđeno; i plan ostataka. Štaviše, Kosovo treba da investira u razvoj kapaciteta koji će omogućiti veću i bolju koordinaciju na nacionalnom i međunarodnom nivou, tako da se svi signali o promenama u prehrambenim sistemima rano uoče i protumače. Važeće zakonodavstvo na snazi mora biti u potpunosti usklađeno sa zakonodavstvom EU. AHV bi se trebao fokusirati na zdravlje životinja i uklanjanje svih bolesti koje se trenutno nalaze kod živih životinja kako bi bilo sigurno mesto ne samo za izvoz ovih proizvoda već i za smanjenje razlike u uvozu. Osiguranje kvaliteta proizvoda treba uskladiti sa međunarodnim standardom kvaliteta. Prerada proizvoda proizvođača treba se testirati u akreditovanim laboratorijama u zemlji. Da bi imao pošten izvoz za ostale prehrambene proizvode životinjskog porekla (ne samo za proizvode od živine), AHV mora nastaviti sa ispunjavanjem standarda i kontrolnih kriterijuma koje je postavila EU, stoga je važno da AHV postane član Organizacije za zdravlje životinja (OIE). Slika 1 prikazuje korake koje treba preduzeti kako bi se osigurala strategija sigurnosti hrane, kao i korake za podnošenje novih zahteva za izvozom novih životinjskih proizvoda koji ispunjavaju EU standarde.

Slika 1: Koraci za osiguranje strategije sigurnosti hrane

Zaključno, neka dostignuća su očigledna, ali za Kosovo ostaju mnogi izazovi ne samo u kreiranju politike, već i za preduzeća kako bi povećali8 kvalitet i kapacitet i kako bi bili konkurentni na međunarodnom nivou. Iako su se proizvodi životinjskog porekla smatrali prilično ključnim u pregovorima o SSP-u, nažalost, u praksi proizvođači proizvoda životinjskog porekla sa Kosova nisu bili u mogućnosti da izvezu takve proizvode. Međutim, treba napomenuti da je Evropska unija nedavno objavila odluku L 220/5 kojom se informiše o uključivanju Kosova na listu zemalja sa pravom izvoza proizvoda životinjskog porekla u zemlje Evropske unije. Pritom bi Kosovo kao zemlja koja ispunjava uslove trebalo da podnese do 31. marta svake godine svaki novi zahtev za nove proizvode životinjskog porekla koji ispunjavaju standarde EU.